

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1) ความหมายของความสุขระดับปัจเจกบุคคล

ปราณี ทินกร (2551) ได้สรุปความหมายของความสุขในทางเศรษฐศาสตร์ไว้ว่า นาย เจเรมี เบนธัม (Jeremy Bentham, ค.ศ. 1748-1832) นักปรัชญาคนสำคัญชาวอังกฤษ และหนึ่งในผู้ให้กำเนิดแนวคิดเรื่อง Utility เคยกล่าวไว้ว่า “Happiness is the greatest good.” หรือแปลความหมายได้ว่า ความสุขคือสินค้าที่ยิ่งใหญ่ที่สุด ในการวิเคราะห์ของนักเศรษฐศาสตร์สำนักนีโอคลาสสิก ความสุข (happiness) กับ อรรถประโยชน์ (utility) มักจะถูกใช้ในความหมายเดียวกัน ตัวอย่างเช่น เมื่อมีการผลิต และการบริโภคสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่ง แสดงว่าสินค้านั้นก่อให้เกิดประโยชน์ต่างๆ ที่ใช้ในการผลิตสินค้านั้นน่าจะสร้างความสุขให้แก่สังคม แนวคิดเช่นนี้ทำให้เกิดการยอมรับทั่วไปว่าการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ทำให้สังคมมีทรัพยากรสำหรับการอุปโภคบริโภคเพิ่มขึ้น น่าจะทำให้ อรรถประโยชน์รวมของสังคมเพิ่มขึ้น และสังคมก็น่าจะมีความสุขมากขึ้น

พระธรรมปิฎก (2547 อ้างถึงใน รศรินทร์ เกรย์และคณะ, 2549) ได้ให้ความหมายของความสุขไว้ว่า ความสุขในทางพระพุทธศาสนา เกิดจากความสุขที่สัมพันธ์กับปัจจัยภายนอก และ ความสุขจากปัจจัยภายใน ความสุขจากปัจจัยภายนอก คือ ความสุขจากวัตถุที่สามารถเป็นเจ้าของได้ เช่น อาหาร เสื้อผ้า ยารักษาโรค รถยนต์ ความสุขจากปัจจัยภายใน หรือจิตวิญญาณเกิดจากการปรุงแต่ง การฝึกจิต การนั่งสมาธิ ซึ่งจิตที่มีการฝึกฝนดีแล้ว จะสามารถมีภูมิคุ้มกันต่อความทุกข์จากปัจจัยภายนอก

วรรณภา ประยุกต์วงศ์ และชนัญญา สิ้นชื่น (2551) ได้สรุปความหมายของความสุขในทางเศรษฐศาสตร์ไว้ว่า นักเศรษฐศาสตร์ไม่ได้พูดถึงความสุขโดยตรงแต่มีทฤษฎีอรรถประโยชน์ (Utility) ของ Jeremy Bentham ได้กล่าวถึงอรรถประโยชน์ว่าเป็นความพึงพอใจของมนุษย์อันเกิดจากการบริโภคสินค้าและบริการ ซึ่งใกล้เคียงกับความหมายของความสุขมากที่สุด โดยมีเป้าหมายให้เกิดการบริโภคสินค้าเพื่อก่อให้เกิดอรรถประโยชน์สูงสุด ในระดับสังคมก็มุ่งให้เกิดสวัสดิการสังคมสูงสุด แม้จะดูเหมือนว่าทฤษฎีเศรษฐศาสตร์จะมีเป้าหมายอยู่ที่การบรรลุความสุข แต่ข้อสมมุติที่อยู่เบื้องหลังทฤษฎีที่เชื่อว่า มนุษย์เป็นสัตว์เศรษฐกิจ (Economic Man) คือ เชื่อว่าปัจเจก

บุคคลตัดสินใจทำกิจกรรมต่างๆ อย่างมีเหตุผล (Rational) สามารถเลือกสิ่งที่ต้องการอันเป็นประโยชน์ส่วนตน (Self Interest) เพื่อให้เกิดความพึงพอใจสูงสุด หากเขาอยู่ในฐานะผู้ผลิตเขาจะแสวงหาวิธีการผลิตเพื่อให้ได้ต้นทุนต่ำสุดหรือเพื่อให้ได้กำไรสูงสุด หรือหากเขาอยู่ในฐานะผู้บริโภคเขาจะแสวงหาอรรถประโยชน์สูงสุด จากการบริโภคโดยเสียรายจ่ายน้อยที่สุด และยังใช้กลไกตลาดเท่านั้นในการจัดสรรทรัพยากร และสินค้าเป็นสำคัญ เพราะเชื่อว่าเป็นกลไกที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด

Alexandrova (2005 อ้างถึงใน รศรินทร์ เกรย์และคณะ, 2549) ได้ให้ความหมายของความสุขในทางจิตวิทยาไว้ว่า ความสุข เป็นความรู้สึกรวมทางอารมณ์ ที่แต่ละบุคคลตัดสินว่ามีความสุขมากหรือน้อย ซึ่งขึ้นอยู่กับวิถีชีวิตที่กำลังดำเนินอยู่ ประสบการณ์ที่ผ่านมาในอดีต และทัศนคติที่มีต่อการดำเนินชีวิต หลักการ วิธีคิด ประสบการณ์ชีวิตอาจะมีทั้งที่ก่อให้เกิดความสุข และความทุกข์ และระดับของความสุข กับความทุกข์ขึ้นอยู่กับเราจะจดจำประสบการณ์ชีวิตนั้นได้มากหรือน้อย

Layard (2005 อ้างถึงใน วรรณภา ประยุกต์วงศ์ และชนัญญา สิ้นชื่น, 2551) ได้สรุปว่าความสุข (Happiness) คือ ระดับความรู้สึกที่เกิดขึ้นในแต่ละบุคคล ซึ่งเป็นความรู้สึกที่ดี หรือความรู้สึกเชิงบวก เช่น ความสนุกสนาน ความหลุดร่อน ฯลฯ ตรงข้ามกับความไม่สุข (Unhappiness) หรือความทุกข์ แต่เมื่อย้อนกลับไปพิจารณาความหมายตามภาษากรีกโบราณคือคำว่า “Eudomia” หรือความสุขประเภทหนึ่ง ซึ่งเป็นสภาวะของจิตวิญญาณที่ดี (Wellbeing spirit) โดยนักปรัชญากรีกโบราณ เช่น อริสโตเติล เชื่อว่านี่คือเป้าหมายของชีวิตเพื่อบรรลุซึ่งความสุขประเภทนี้บนฐานของความประพฤติที่ดีงาม และมีคุณธรรมจริยธรรม และแม้ว่าความหมายของความสุขในปัจจุบัน จะแตกต่างจากความหมายของนักปรัชญากรีก แต่ก็มีการศึกษาวิจัยถึงมิติเชิงคุณภาพของความสุขในหลายประเด็น คือ บุคคลที่มีความชัดเจนในเป้าหมายชีวิตจะมีความสุขมากกว่าบุคคลที่ยังไม่มีความชัดเจน หรือ บุคคลที่มีความรู้สึกสุขจะช่วยทำให้ชีวิตยืนยาวขึ้น และในปัจจุบันองค์การอนามัยโลกก็ยอมรับว่าสภาวะที่ดี (Well being) ไม่ควรจำกัดอยู่ที่สุขภาพกายแต่รวมถึงสุขภาพจิตที่ดี หรือความสุขด้วย

2) ความสุขมวลรวมประชาชาติ

ความสุขมวลรวมประชาชาติเมื่อแรกเริ่ม เป็นเพียงพระราชโบายของพระราชาธิบดีจิมมี คิงเก วังซุก ซึ่งต่อมาได้ปรับมาเป็นนโยบายรัฐบาล โดยมุ่งการบริหารประเทศบนพื้นฐาน และทิศทางของการสร้างความสุขโดยรวมของประชาชนเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตาม ทฤษฎีความสุขมวลรวมประชาชาติมิได้ปฏิเสธการพัฒนาทางเศรษฐกิจ แต่การพัฒนาในด้านต่างๆ จะต้องสมดุลกัน โดย

รัฐบาลได้พยายามสร้างสิ่งแวดล้อมที่จะทำให้ประชาชนสามารถแสวงหา และได้รับความสุขโดยยึดหลักแนวคิดดังกล่าวเป็นพื้นฐาน ซึ่งแนวคิดความสุขมวลรวมประชาชาติประกอบด้วย 4 เสาหลัก ได้แก่ การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างเท่าเทียม และยั่งยืน การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ และส่งเสริมวัฒนธรรม และการมีธรรมาภิบาล ซึ่ง ดร.ทวิวัฒน์ ปุณฺทริก วิวัฒน์ ได้ขยายความ 4 เสาหลักไว้เป็นสังเขป ดังนี้ (พวงแก้ว พรพิพัฒน์, 2550)

2.1) การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างเท่าเทียมและยั่งยืน ภูฏานมิได้ปฏิเสธตัวชี้วัดทางเศรษฐกิจแบบตะวันตก เพียงแต่ว่าการพัฒนาเศรษฐกิจจะต้องกระทำไปตามแนวทางสายกลาง โดยนำเอาปัจจัยทางด้านวัฒนธรรม และปัจจัยทางด้านจิตใจของประชาชนเข้ามาพิจารณา ประกอบด้วย เพื่อให้การพัฒนาเศรษฐกิจเป็นไปอย่างยั่งยืน และเสมอภาคบนพื้นฐานของสังคมที่เคารพประชาชน และวัฒนธรรมของตนเอง

2.2) การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้หลักประกันว่า การพัฒนาใดๆ ไม่ว่าจะมาจากรัฐบาล หรือภาคเอกชน หรือประเพณีท้องถิ่น หรือจากปัจเจกบุคคล จะต้องไม่ทำลายความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ประเทศภูฏานได้รับการยกย่องจากสหประชาชาติว่าเป็นประเทศแนวหน้าในด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยมีพื้นที่ป่ามากกว่าร้อยละ 70 ของพื้นที่ประเทศ และมีความหลากหลายทางชีวภาพในระดับสูง

2.3) การอนุรักษ์ และส่งเสริมวัฒนธรรม เป็นสิ่งสำคัญยิ่งในยุคปัจจุบัน เพราะคุณค่าของมนุษย์ เช่น ความเมตตา กรุณา ความมีน้ำใจ ความอ่อนโยน ความเสียสละ ความอ่อนน้อมถ่อมตน การรู้จักให้อภัย การรักษาเกียรติ และศักดิ์ศรีของตนเอง เป็นต้น กำลังถูกกัดกร่อนจากความโลภอันเนื่องมาจากลัทธิบริโภคนิยม ดังนั้นคุณค่ามนุษย์จึงเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้สังคมมีความหมาย มีความเอื้ออาทรต่อกัน และทำให้สังคมสามารถดำรงอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ

2.4) การมีธรรมาภิบาล (Good Governance) เป็นเงื่อนไขที่สำคัญที่สุดในการนำพาประชาชนไปสู่ ความสุขมวลรวมประชาชาติ ประเทศทั้งหลายในโลกกำลังถูกแรงกดดันทั้งจากประชาชนท้องถิ่น และชุมชนระหว่างประเทศ ให้เข้าสู่การปกครองแบบประชาธิปไตย หรือ ธรรมาภิบาล

ทั้งสี่หลักการนี้ มุ่งตรงไปเพื่อสนับสนุน และสร้างเป้าหมายร่วมกัน คือ การพัฒนาเศรษฐกิจอย่างเท่าเทียม และยั่งยืน เน้นการบริหารจัดการอย่างโปร่งใสมีคุณธรรม เกี่ยวคู่ไปกับการอนุรักษ์วัฒนธรรม หรือวิถีชีวิตที่สอดคล้องไปกับคุณธรรม และสอดคล้องในชีวิตประจำวันของชาวภูฏาน ตลอดจนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คงอยู่ตลอดไป ซึ่งแตกต่างจากการพัฒนาที่มุ่งการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เพื่อสร้างมูลค่าของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติให้ได้มากที่สุด

3) วิธีการวัดความสุขของแต่ละบุคคล

รศรินทร์ เกรย์ และคณะ (2549) ได้กล่าวว่า ระดับความสุขขึ้นอยู่กับหลายๆ องค์ประกอบ ได้แก่ ความสุขเชิงอัตวิสัย (Subjective) เช่น การมีศีลธรรม สมาธิ หรือปัญญา ความรู้สึกพอใจเพียง ไม่โลภ และความสุขเชิงภาวะวิสัย (Objective) เช่น สุขภาพ ระดับการศึกษา การทำงาน สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ สภาพครอบครัวความเป็นอยู่ สภาพความเป็นอยู่ในชุมชน โดยการสร้างดัชนี (มาตรวัด) ที่มีหลายองค์ประกอบทำได้ 2 แบบ คือ

1) จากองค์ประกอบต่างๆ แล้วรวมเป็นดัชนีมวลรวม (Composite index) โดยการให้ค่าถ่วงน้ำหนักแต่ละองค์ประกอบเท่ากัน หรือ ให้ค่าถ่วงน้ำหนักแต่ละองค์ประกอบไม่เท่ากัน

2) จากความรู้สึกรวมซึ่งจะเป็นคำถามเดียว แล้วจึงพิจารณาองค์ประกอบ โดยคำถามเดียว เช่น เมื่อพิจารณาจากทุกสิ่งทุกอย่างรวมกัน ท่านมีความรู้สึกพอใจในชีวิตอย่างไรในปัจจุบัน แล้วให้ผู้ตอบแบบสอบถามบอกถึงระดับความรู้สึกที่มีการแบ่งเป็นระดับต่างๆ กัน

สาสินี เทพสุวรรณ (2550) ได้แบ่งวิธีการประเมินระดับความอยู่ดีมีสุขของประชาชนไว้ 2 ประเภท ได้แก่

1) ความอยู่ดีมีสุขเชิงอัตวิสัย หรือความสุขจากภายใน (Subjective Well-being, Happiness) คือ การตีค่าความสุขของปัจเจกบุคคล ซึ่งจะแตกต่างกันไปตามภูมิหลังทางสังคม และวัฒนธรรมของตนเอง มักใช้วิธีการวัดโดยการให้คะแนนจากบุคคล

2) ความอยู่ดีมีสุขเชิงภาวะวิสัย หรือความสุขจากภายนอก (Objective Well-being, Happiness) คือ การวัดค่าความสุขของบุคคลจากองค์ประกอบภายนอก และเป็นความสุขที่จะเกิดขึ้นจากการมีองค์ประกอบที่เหมาะสมหลายด้านร่วมกัน ไม่ใช่เพียงตัวใดตัวหนึ่งเท่านั้น ดังนั้นการวัดจึงนิยมนำมาทำเป็นดัชนีมวลรวม (Composite Index) เพื่อนำมาใช้ชี้วัดความสุขประเภทนี้ โดยแบ่งเป็น 2 ประเภท ได้แก่

2.1) ความอยู่ดีมีสุขเชิงภาวะวิสัยที่มีค่าถ่วงน้ำหนักเท่ากัน คือ การสร้างดัชนีที่มีแนวคิดสำคัญว่า องค์ประกอบของความอยู่ดีมีสุขทุกด้านมีความสำคัญต่อความอยู่ดีมีสุขของประชาชนเท่ากัน

2.2) ความอยู่ดีมีสุขเชิงภาวะวิสัยที่มีค่าถ่วงน้ำหนักต่างกัน คือ การสร้างดัชนีจากเหตุผลที่ว่า ความสำคัญของแต่ละองค์ประกอบของความอยู่ดีมีสุขมีผลต่อประชาชนต่างกัน

Layard (2005 อ้างถึงใน วรณา ประยุกต์วงศ์ และชนัญญา สิ้นชื่น, 2551) ได้สรุปว่าการวัดความสุข หรือความรู้สึกสุข เป็นการวัดเชิงนามธรรม (Subjective evaluation) แม้ว่าในปัจจุบันจะมีการนำเครื่องมือการวัด EEG (Electroencephalogram) ซึ่งเป็นการวัดคลื่นสมองมาวัดความรู้สึกของมนุษย์ และพบว่าคลื่นสมองของมนุษย์ตอบสนองต่อความรู้สึกที่แตกต่างกัน มีความเชื่อมโยง

ระหว่างการทำงานของสมอง และความรู้สึก เมื่อมนุษย์มีความรู้สึกด้านบวกจะพบกระแสไฟฟ้าในสมองส่วนหน้าด้านขวาค่อนข้างมาก ในขณะที่มนุษย์มีความรู้สึกด้านลบกลับพบกระแสไฟฟ้าในสมองส่วนหน้าด้านซ้ายค่อนข้างมาก และการวัดด้วยเครื่องมือดังกล่าวกลับมีค่าใช้จ่ายค่อนข้างมาก ดังนั้นนักวิชาการซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในสาขาจิตวิทยา (เพราะต้องเผชิญกับคนไข้ที่ไม่มีความสุขจำนวนมาก) ได้พยายามวัดหรือประเมินความสุขทางอ้อมด้วยแบบประเมินความสุข หรือแบบทดสอบ โดยแบ่งวิธีการประเมินออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) การประเมินความคิดเห็นในชีวิตของตนเอง (Cognitive evaluation of life) ได้แก่ แบบประเมินความพึงพอใจในชีวิต (Life Satisfaction)

2) การประเมินผลระดับความรู้สึกสุข หรือทุกข์ (Affective enjoyment of life mood level) ด้วยการให้ผู้ตอบประเมินความรู้สึกของตนเองทั้งในภาพรวม และในสถานการณ์ต่างๆ นอกจากนี้ยังมีการวัดความสุขด้วยวิธีการอื่นๆ เช่น การบันทึกไดอารี่ รวมไปถึงแบบสอบถาม

4) การพัฒนาดัชนีชี้วัดความสุขของประเทศต่างๆ

ตั้งแต่ทศวรรษ 1960 องค์กรระหว่างประเทศต่างๆ ได้ให้ความสนใจพัฒนาตัวชี้วัดทางสังคม หรือดัชนีใหม่ๆ ที่จะมาอธิบายผลของการพัฒนาแทน GDP และรายได้ต่อหัวประชากร โดยเริ่มจากการวัดและรายงานเครื่องชี้ภาวะสังคม โดยเน้นถึงความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของประชากร ระดับการศึกษา สุขภาพ การจ้างงาน ฯลฯ เป็นต้น ซึ่งต่อมาได้พัฒนาเป็นแนวคิดการวัดคุณภาพชีวิต หรือความเป็นอยู่ที่ดี (Well-being) การพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ รวมทั้งการพัฒนาเฉพาะด้านเช่นบทบาทของสตรี เด็กเยาวชนและผู้ด้อยโอกาส ตลอดจนการพัฒนาที่ยั่งยืน และดัชนีความสุข โดยได้มีการพัฒนาดัชนีที่ใช้ในปัจจุบัน คือ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550)

4.1) ดัชนีชี้วัดการพัฒนามนุษย์ (Human Development Index: HDI) พัฒนาโดยสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) มีแนวคิดการพัฒนามนุษย์ ใน 3 มิติ ทั้งในด้านสุขภาพ การศึกษา และเศรษฐกิจ ทั้งนี้ก็เพื่อขยายแนวคิดการพัฒนาประเทศ โดยไม่ให้ความสำคัญที่รายได้เพียงด้านเดียว มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้วัดการพัฒนามนุษย์ในประเทศต่างๆ และเปรียบเทียบระดับการพัฒนาในแต่ละประเทศ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ การมีชีวิตที่ยืนยาวและมีสุขภาพดี การศึกษา และรายได้ โดยตัวชี้วัดประกอบด้วย อายุขัยเฉลี่ย อัตราการรู้หนังสือ อัตราส่วนการเข้าเรียนในระดับประถมศึกษา, มัธยมศึกษา และการศึกษาต่อเนื่อง และรายได้ต่อหัวของประชากร

4.2) ดัชนีการพัฒนาหญิง-ชาย (Gender-related Development Index: GDI) พัฒนาโดยสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) ใช้วัดการพัฒนามนุษย์ โดยใช้องค์ประกอบ

เดียวกับ HDI แต่เพิ่มความไม่เทียมในเรื่องความสำเร็จระหว่างเพศชายและหญิง โดยที่ถ้าค่า GDI เท่ากับ HDI หมายถึงมีความเท่าเทียมกันทั้งสองเพศ โดย GDI จะระบุตัวชี้วัดที่บอกถึงความแตกต่างในความสามารถพื้นฐานระหว่างเพศชายและหญิง ประกอบด้วยองค์ประกอบ การมีชีวิตที่ยืนยาวและมีสุขภาพดี การศึกษา และรายได้

4.3) *ดัชนีชี้วัดคุณภาพชีวิต* พัฒนาโดย UNESCAP เป็นการมองคุณภาพชีวิตในฐานะที่เป็นภาพรวมขององค์ประกอบต่างๆ ที่มีปฏิสัมพันธ์กัน ซึ่งแต่ละบุคคลจะมีระดับที่แตกต่างกันออกไป โดยเป็นระดับของการมีชีวิตที่เป็นผลรวมจากองค์ประกอบคุณภาพชีวิต 7 ด้าน คือ สุขภาพ การใช้สติปัญญา ชีวิตการทำงาน ชีวิตครอบครัว ชุมชน สภาพแวดล้อม และวัฒนธรรม

4.4) *ดัชนีชี้วัดระดับการพัฒนาที่ยั่งยืน* พัฒนาโดย United Nations Commission on Sustainable Development (UNCSD) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประเทศสมาชิกใช้เป็นกรอบในการวัดความก้าวหน้าการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศ ในการคัดเลือกดัชนีชี้วัดระดับการพัฒนาที่ยั่งยืน ได้ยึดหลัก Pressure-State-Response Framework (PSR) ประกอบด้วย ดัชนีชี้วัด 134 ตัวชี้วัดและจัดแบ่งออกเป็น 4 หมวด ได้แก่ หมวดสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และสถาบัน/องค์กร นอกจากนี้ยังแบ่งลักษณะของดัชนีออกเป็น 3 ประเภท ที่สอดคล้องกับหลัก PSR คือ ดัชนีประเภทพลังขับเคลื่อน (Driven force indicators) ดัชนีประเภทแสดงสถานภาพ (State indicators) และดัชนีประเภทตอบสนอง (Response indicators) ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ การพัฒนาด้านสังคม การพัฒนาด้านเศรษฐกิจ การพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาสถาบัน/องค์กร

4.5) *ดัชนีอยู่ดีมีสุขของเด็ก และเยาวชน (Child and Youth Well-being Index: CWI)* พัฒนาโดย Foundation for Child Development มาจากแนวคิดที่ต้องการศึกษาคุณภาพชีวิต หรือความอยู่ดีมีสุข ของเด็กและวัยรุ่นชาวอเมริกัน ดัชนีอยู่ดีมีสุขของเด็กและเยาวชน มีวัตถุประสงค์เพื่อวัดผลการพัฒนาเด็กและเยาวชนในประเทศอเมริกา ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบความอยู่ดีมีสุขทางเศรษฐกิจของครอบครัว สุขภาพ ความปลอดภัย/พฤติกรรม การเข้าศึกษา ความเชื่อมโยงในชุมชน ความสัมพันธ์ทางสังคม ความสุขทางอารมณ์

4.6) *เป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals: MDG)* ซึ่งเป็นเป้าหมายที่ ผู้นำประเทศต่างๆ ทั่วโลก 189 ประเทศรวมทั้งไทยได้ตกลงร่วมกันที่จะลดช่องว่างของการพัฒนา และมุ่งส่งเสริมการพัฒนาคนภายในปี พ.ศ. 2533 – 2558 ประกอบด้วยเป้าหมายหลัก 8 ข้อ ได้แก่ ขจัดความยากจนและความหิวโหย ให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษา ส่งเสริมความเท่าเทียมกันทางเพศและส่งเสริมบทบาทสตรี ลดอัตราการตายของเด็ก พัฒนาสุขภาพของสตรีมีครรภ์ ต่อสู้กับโรคเอดส์ มาลาเรีย และโรคสำคัญอื่นๆ รักษาและจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนและส่งเสริมการเป็นหุ้นส่วนเพื่อการพัฒนาในประชาคมโลก

4.7) *ดัชนีโลกแห่งความสุข (Happy Planet Index: HPI)* พัฒนาโดย New Economics Foundation เป็นวิธีการวัดแบบใหม่ โดยพิจารณาจากผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม และประสิทธิภาพการจัดสรรทรัพยากร กับความอยู่ดีมีสุขของมนุษย์ ทั้งนี้ ประเทศที่ได้ค่า HPI สูงไม่ได้หมายความว่า จะเป็นประเทศที่มีความสุขที่สุดในโลก แต่จะหมายความถึง ความสามารถในการจัดสรรทรัพยากรให้เกิดประสิทธิภาพต่อความอยู่ดีมีสุขของมนุษย์ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบ คือ ความยืนยาวของชีวิต ความพอใจในชีวิต และความต้องการบริโภคทรัพยากรธรรมชาติ

5) การพัฒนาดัชนีชี้วัดความสุขในประเทศไทย

สามารถจำแนกการพัฒนาดัชนีชี้วัดที่เกี่ยวข้องกับความสุขได้ ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ, 2550)

5.1) *ดัชนีชี้วัดในระดับภาพรวม หรือระดับประเทศ* ดัชนีชี้วัดในระดับภาพรวม ส่วนใหญ่เป็นบทบาทการดำเนินการของหน่วยงานราชการ นักวิชาการ ที่เกี่ยวข้อง โดยอาศัยการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร หรือจากตัวชี้วัดที่หน่วยงานต่างๆ จัดทำอยู่ และนำมาปรับปรุงเป็นเครื่องมือบ่งชี้สภาพการพัฒนาของประชาชน ซึ่งมักจะมุ่งไปในเรื่องการมีคุณภาพชีวิตของประชาชนในเชิงวัดความสุขมากกว่าการวิเคราะห์ความสุขโดยตรง โดยดัชนีชี้วัดในกลุ่มนี้ ได้แก่

5.1.1) *ดัชนีความอยู่ดีมีสุข* พัฒนาโดย สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ (สศช.) เพื่อใช้ประเมินผลกระทบจากการพัฒนาประเทศในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 – 9 โดยมีกรอบแนวคิดว่า “ความอยู่ดีมีสุข หมายถึง การมีสุขภาพอนามัยที่ดีทั้งร่างกายและจิตใจ มีความรู้ มีงานทำอย่างทั่วถึง มีรายได้พอเพียงต่อการดำรงชีพ มีครอบครัวที่อบอุ่นมั่นคง อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี และอยู่ภายใต้ระบบบริหารจัดการที่ดีของภาครัฐ”

5.1.2) *ดัชนีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ* สศช. พัฒนาขึ้นในช่วงที่ประเทศเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ เพื่อใช้ประเมินผลกระทบการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ใช้เป็นสัญญาณเตือนภัย รวมทั้งบอกถึงสถานการณ์เปลี่ยนแปลงที่มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน โดยมีองค์ประกอบ 5 ด้านได้แก่ การพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ ภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ การปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์โลก การเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมีเสถียรภาพ และการกระจายการพัฒนาที่เป็นธรรม

5.1.3) *ดัชนีการพัฒนายั่งยืน* พัฒนาโดย สศช. ในช่วงของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 9 ซึ่งได้อัญเชิญ “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ ในทิศทางที่มุ่งสู่ความสมดุลทั้งด้านตัวคน สังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมเพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและความอยู่ดีมีสุขของคนไทย ตัวชี้วัดดังกล่าวใช้ในการติดตามประเมินผลกระทบการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศ ใน 3 ได้แก่ มิติด้านเศรษฐกิจ (องค์ประกอบย่อย: คุณภาพ เสถียรภาพ และการ

กระจายการพัฒนา) มิติด้านสังคม (องค์ประกอบย่อย: การพัฒนาศักยภาพและการปรับตัวคนเข้าสู่สังคมฐานความรู้ คุณภาพชีวิตและความมั่นคงการดำรงชีวิต พัฒนาให้ชุมชนมีความเข้มแข็งมีภูมิคุ้มกันด้านวัฒนธรรม และการสร้างความเสมอภาคและการมีส่วนร่วม) และมิติด้านสิ่งแวดล้อม (องค์ประกอบย่อย: การสงวนรักษา การมีคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี และการมีส่วนร่วมและกระจายการใช้ทรัพยากร)

5.1.4) *ตัวชี้วัดภาวะสังคม* พัฒนาโดย สศช. เพื่อติดตามและรายงานสถานการณ์ทางสังคม รวมทั้งภาวะการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีผลต่อวิถีชีวิตและสภาพแวดล้อมของสังคมไทย รวมทั้งเพื่อเป็นการส่งสัญญาณเตือนภัยเพื่อนำไปสู่การเฝ้าระวังและหาแนวทางป้องกันปัญหา โดยตัวชี้วัดภาวะสังคมแบ่งออกเป็น 4 ด้าน 37 ตัวชี้วัด ได้แก่ คุณภาพคน ความมั่นคงทางสังคม ความเป็นอยู่และพฤติกรรมของคน และสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบต่อคนและสังคม

5.1.5) *เกณฑ์พื้นฐานในการดำรงชีวิตของคนไทย 10 ประการ* สศช. พัฒนาขึ้นเพื่อใช้เป็นเป้าหมายขั้นต่ำที่คนไทยควรบรรลุตามเกณฑ์ภายใน 6 ปีข้างหน้า (พ.ศ. 2547 – 2552) เพื่อนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตของคนไทยและเป็นการแก้ปัญหาความยากจนอย่างยั่งยืน โดยมีแนวคิดมาจากหลักคิด 3 ประการ ได้แก่ ความสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ ความจำเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต และความมั่นคงในชีวิต

5.1.6) *ดัชนีความก้าวหน้าของคน (Human Achievement Index: HAI)* สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) ประจำประเทศไทยได้พัฒนาดัชนีความก้าวหน้าของคน หรือ HAI ขึ้นในปี 2546 โดยนำแนวคิด “ดัชนีความขาดสน” (Human Deprivation Index: HDI) มาปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับสังคมไทยมากขึ้นมีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงถึงความก้าวหน้าของการพัฒนาคนและความเหลื่อมล้ำในพื้นที่ต่างๆ ในสังคมไทย ใน 76 จังหวัด ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบ 40 ตัวชี้วัด ได้แก่ สุขภาพ การศึกษา การทำงาน รายได้ ที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมชีวิตครอบครัวและชุมชน กมนาคมและการสื่อสาร และการมีส่วนร่วม

5.1.7) *ดัชนีชี้วัดความสุขระดับชาติ* โดยสำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ (สป.ร.ส.) สำนักงานกองทุนสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และกระทรวงสาธารณสุข โดยพิจารณาเป็น 3 มิติ ได้แก่ สถานะสุขภาพของคน ทั้งด้านร่างกาย จิตและปัญญา ระบบบริการสุขภาพ พิจารณาทั้งในด้านระบบบริหารจัดการ ระบบการจัดสรรทรัพยากรสาธารณสุข และระบบการให้บริการ และปัจจัยบ่งชี้สุขภาพ ได้แก่ พฤติกรรมสุขภาพ คุณภาพสิ่งแวดล้อม ความมั่นคงในชีวิต ความสัมพันธ์ในครอบครัว ศักยภาพชุมชน และความมั่นคงของสังคม

5.1.8) *ดัชนีพยากรณ์ความสุขของคนไทย และคนต่างชาติที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย* ของ ABAC Poll มีวัตถุประสงค์เพื่อวัดความสุขของคนทุกระดับทั้งปัจเจก ชุมชน สังคม ภูมิภาค และ

ประเทศ ครอบคลุมชาวไทยและชาวต่างชาติที่อยู่อาศัยในประเทศไทย แต่ไม่รวมชาวต่างชาติที่เป็นนักท่องเที่ยว โดยดัชนีชุดนี้มี 14 กลุ่มปัจจัยที่มีผลต่อความสุข เช่น การศึกษา ความพึงพอใจในหน้าที่การงาน เศรษฐกิจพอเพียง วัฒนธรรมศิลปะ ธรรมชาติและจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศน์ แบบสอบถามของดัชนีชุดนี้วัดทั้งทางตรง ด้วยการสอบถามตรงๆ และวัดทางอ้อม ด้วยการถามความรู้สึก/การให้ความสำคัญกับเรื่องต่างๆ

5.1.9) *ดัชนีคุณภาพชีวิตและทุนทางสังคมของไทย* พัฒนาโดยกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พ.ม.) ในปี 2548 เพื่อเป็นกลไกเครื่องมือในการพิจารณาแก้ไขปัญหาคุณภาพชีวิตและทุนทางสังคมของไทยที่สามารถระบุความจำเป็นเร่งด่วน และสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง โดยมีการพัฒนาเป็น 2 ชุด ดัชนีคุณภาพชีวิต ประกอบด้วย 11 มิติ 64 ดัชนี ได้แก่ มิติสุขภาพ การศึกษา ที่อยู่อาศัย สิ่งแวดล้อม รายได้ การทำงาน จริยธรรม ครอบครัว ความปลอดภัยคมนาคมและการสื่อสาร และการมีส่วนร่วม และดัชนีทุนทางสังคม ประกอบด้วย 5 มิติ 40 ดัชนี ได้แก่ กลุ่มและเครือข่าย ความไว้วางใจและความเป็นอันหนึ่งอันเดียว กิจกรรมและความร่วมมือ ความสมานฉันท์การอยู่ร่วมกันในสังคม และความขัดแย้งและความรุนแรง และอำนาจหน้าที่และกิจกรรมทางการเมือง

นอกจากนี้ ยังมีความเคลื่อนไหวในการพัฒนา ดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุข สืบเนื่องจากการประชุมสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ปี 2548 ได้มีการประกาศเจตนารมณ์การร่วมสร้างสังคมอยู่เย็นเป็นสุข 9 ข้อ โดยการพัฒนาดัชนีชี้วัดความอยู่เย็นเป็นสุขในระดับครอบครัว ชุมชน และระดับชาติ เป็นเจตนารมณ์หนึ่งใน 9 ข้อดังกล่าว “ความอยู่เย็นเป็นสุข” หมายถึง “ภาวะของมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย ทางจิต ทางปัญญา และทางสังคม เชื่อมโยงกันเป็นองค์รวมอย่างสมดุล” และการพัฒนาดัชนีชี้วัดเมืองไทยแข็งแรง โดยศูนย์อำนวยการบริหารยุทธศาสตร์เมืองไทยแข็งแรง ในปี 2547 เพื่อติดตามและประเมินผลการดำเนินงานวาระแห่งชาติ “เมืองไทยแข็งแรง”

5.2) *ดัชนีชี้วัดความสุขในระดับชุมชน หรือระดับพื้นที่* ดัชนีชี้วัดความสุขในระดับชุมชนในช่วงปลายแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 เป็นต้นมา ภาคประชาชนและองค์กรพัฒนาเอกชนเริ่มมีบทบาทรวมตัวกันเป็นในการหาแนวทางแก้ปัญหาทุกขภาวะของคนในสังคม ที่ตกอยู่ภายใต้ปัญหาความยากจน ทรัพยากรธรรมชาติและสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมลงมากขึ้น เกิดเครือข่ายการศึกษาวิจัยในระดับชุมชน โดยชุมชน เพื่อใช้เป็นเครื่องมือเรียนรู้และแก้ปัญหาของชุมชนมากขึ้น ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาแนวคิดในการวัดความสุขในชุมชน หรือระดับพื้นที่ ที่สำคัญ ได้แก่

5.2.1) *ตัวชี้วัดความสุขของประชาชนชาวไทย* ของนายแพทย์ อภิสิทธิ์ ธำรงวารงกุล และคณะ ได้พัฒนาขึ้นโดยความร่วมมือระหว่างนักวิจัยร่วมกับปราชญ์ชาวบ้าน และกลุ่มเกษตรกรใน

4 จังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ จังหวัดบุรีรัมย์ นครราชสีมา ขอนแก่น และสุรินทร์ ในงานวิจัยเรื่อง กระบวนการพัฒนาตัวชี้วัดความสุขของประชาชนชาวไทย เพื่อสร้างแนวคิดเรื่องความสุข อันจะเป็นแนวทางในการพัฒนาชนบท โดยเฉพาะสำหรับเกษตรกรในภาคนั้น โดยมีกรอบแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนเชิงจิตวิสัย มีต้นเค้ามาจากคำสั่งสอนขององค์สัมมาสัมพุทธเจ้า ในการพึ่งพาตนเอง ที่เน้นความสุขของชีวิตเป็นเป้าหมายในการครองตน และข้อชี้แนะของสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชินวราลงกรณมุนีการวชิรธรรมาส ที่ว่าความสุขในเชิง Happiness เป็นความสุขที่สัมพันธ์กับความรู้สึทางจิต (mind) และใจ (heart) มีลักษณะสงบ และดำรงอยู่ที่ยาวนาน โดยกระบวนการพัฒนาตัวชี้วัดความสุข เป็นการพัฒนาวิธีคิดให้มองความสุข (happiness) มากกว่าความเพลิดเพลิน (pleasure) และเพื่อให้สามารถเปลี่ยนความคิดของชาวบ้านที่เข้าร่วม จนถึงขั้นปรับเปลี่ยนพฤติกรรม เพื่อช่วยสร้างคุณภาพชีวิต และสิ่งแวดล้อมให้ทุกคนมีความสุขเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ใช้ในการประเมินผล เพื่อให้รู้สถานการณ์ และเป็นการกระตุ้นเกษตรกรให้มีทางเลือกใหม่ ซึ่งองค์ประกอบของความสุขแบ่งเป็น 8 หมวด โดยแต่ละหมวดมีตัวอย่างวลีเกี่ยวกับความคิดเรื่องความสุขซึ่งชาวบ้านเขียนไว้ที่พบบ่อยและน่าสนใจ คือ

(1) การมีหลักประกันในชีวิต ได้แก่ 1) มีที่ดินทำกิจของครอบครัวอย่างพอเพียง 2) มีบ้านอาศัยของครอบครัวอย่างมั่นคงถาวร 3) มีอาหารการกินพอเพียง 4) มีเงินทองใช้สอย 5) มีผู้ซื่อสัตย์ 6) มีข้าวกินตลอดปี

(2) การมีร่างกาย และจิตใจที่แข็งแรง ได้แก่ 1) สุขภาพจิต 2) ร่างกายแข็งแรง 3) อายุยืน 4) ปลูกยาสมุนไพรไว้รักษาเวลาเจ็บป่วย 5) ไม่มีโรคประจำตัว

(3) การมีครอบครัวที่อบอุ่น ได้แก่ 1) คนในครอบครัวอยู่กันพร้อมหน้าและมืงานทำ 2) คนในครอบครัวรักใคร่กันไม่ทะเลาะ หรือหึงหวงกัน 3) ลูกขยันทำมาหากิน และพึ่งตนเองได้ 4) ฟ้าเดียวเมียเดียว 5) คนในครอบครัวมีเวลาให้กัน

(4) การมีชุมชนเข้มแข็ง ได้แก่ 1) เกิดกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่ม 2) เกิดผู้นำตามธรรมชาติ และมีกระบวนการพัฒนาผู้นำ 3) เกิดกลุ่มกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน 4) ชุมชนช่วยเหลือซึ่งกัน และกัน 5) คนในชุมชนมีความสามัคคี

(5) การมีสิ่งแวดล้อมที่ดี ได้แก่ 1) มีดินน้ำสัตว์อุดมสมบูรณ์ 2) การมีสิ่งแวดล้อมที่ดี 3) มีถนน น้ำประปา และไฟฟ้า 4) มีสิ่งแวดล้อมน่าอยู่ 5) เพิ่มความหลากหลาย

(6) การมีอิสรภาพ ได้แก่ 1) ได้ทำในสิ่งที่คิดโดยไม่สร้างความเดือดร้อน 2) ไม่มีหนี้สิน 3) ไม่ถูกคนอื่นครอบงำด้านความคิด 4) ประกอบอาชีพอิสระ

(7) การมีความภาคภูมิใจ ได้แก่ 1) มีครอบครัวที่ประสบความสำเร็จ 2) การเป็นตัวอย่งที่ดีของผู้อื่น 3) ได้ถ่ายทอดความรู้ความคิดต่อผู้อื่น

(8) การเข้าถึงธรรมะว่าด้วยการอยู่ร่วมกัน ได้แก่ 1) การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข 2) มีความพอใจในสิ่งที่มีอยู่ 3) ได้เข้าวัดฟังธรรม ทำบุญ ทำทาน หรือช่วยเหลือผู้อื่น

5.2.2) *ตัวชี้วัดความสุข* ของมหาวิทยาลัยมหิดล จัดทำโดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพในการวัดความอยู่ดีมีสุขของประชาชนในพื้นที่ (กาญจนบุรี ชัยนาท) และนำมาสร้างแบบสอบถาม จัดทำตัวชี้วัดเชิงปริมาณ จากนั้นใช้วิธี Future Search ค้นหาสิ่งที่ทำให้คนมีความสุขในระดับชุมชนเป็นดัชนีความสุข นอกจากนี้กำลังสร้างดัชนีครอบครัวมีสุข โดยพิจารณาจำแนกตามประเภทครอบครัวคือ ครอบครัวที่มีความสมบูรณ์ ครอบครัวที่อยู่กับเครือญาติไม่ได้อยู่กับพ่อแม่ และครอบครัวหย่าร้าง เป็นต้น ขณะนี้อยู่ระหว่างการทดสอบตัวชี้วัด

5.2.3) *ดัชนีชี้วัดโครงการชุมชนเป็นสุขภาคอีสาน* พัฒนาโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพและมูลนิธิพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี จ.ขอนแก่น โดยมีแนวคิดให้สุขภาวะทั้งทางกาย ใจ สังคม และปัญญาเป็นตัวตั้ง โดยใช้หลักอริยะสังคี และหลักอภิธานิธรรมของพระพุทธเจ้า เพื่อค้นหาความทุกข์ (ปัญหา) สมุทัย (สาเหตุ) นิโรธ (ทางเลือกในการดับทุกข์) และมรรค (แผนปฏิบัติการดับทุกข์) โดยใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการหาเลือกในการดับทุกข์ และแผนปฏิบัติการดับทุกข์ เป็นการวัดในระดับปัจเจก ครอบครัว ชุมชนภาคอีสาน ประกอบด้วย 8 องค์ประกอบ คือ หลักประกันในชีวิต ร่างกายและจิตใจแข็งแรง ครอบครัวอบอุ่น ชุมชนเข้มแข็ง สิ่งแวดล้อมดี ความภาคภูมิใจ มีอิสรภาพ และการอยู่ร่วมกันอย่างสมดุล

2.2 เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อภิสิทธิ์ ขำรงวรกุล และคณะ (2543) ได้ทำการศึกษาเรื่อง กระบวนการพัฒนาตัวชี้วัดความสุขของประชาชนชาวไทย มีวัตถุประสงค์ 4 ประการ คือ 1) เพื่อวิจัยกระบวนการพัฒนาตัวชี้วัดความสุขของประชาชน และชุมชน 2) เพื่อนำกระบวนการพัฒนาตัวชี้วัดความสุขของประชาชน และชุมชนมาพัฒนาตัวชี้วัดความสุข เพื่อใช้ในการประเมินความเปลี่ยนแปลงด้านความสุขของชาวบ้าน เครื่องมือการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง และพึ่งพากันเองของกลุ่มภูมิปัญญาชาวบ้านภาคอีสาน และพหุภาคี และชุมชนที่ชาวบ้านสังกัด 3) เพื่อนำตัวชี้วัดความสุขไปประเมินความเปลี่ยนแปลงความสุขของชาวบ้าน และชุมชนในเครือข่าย 4) เพื่อนำกระบวนการพัฒนาตัวชี้วัดความสุขของประชาชน และชุมชนไปขยายผลในกลุ่มเป้าหมาย และวัดความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น วิธีการศึกษา การสร้างดัชนีความสุขทั้งระดับบุคคล และชุมชน ใช้วิธีแบบสถิติโดยค่าดัชนีชี้วัดได้มาจากผลบวกของตัวชี้วัดจำนวนหนึ่ง โดยมีน้ำหนักของตัวชี้วัดแต่ละตัวที่แตกต่างกัน การดำเนินการวิจัยได้ใช้วิธีทำ Focus group discussion ร่วมกับชาวบ้านที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้นำทางภูมิปัญญาจำนวน 10 คน จาก 4

จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดนครราชสีมา จังหวัดขอนแก่น และ จังหวัดสุรินทร์ ผลการศึกษาพบว่า ความสุขแบ่งได้เป็น 8 หมวด ได้แก่ หมวดการมีหลักประกันในชีวิต หมวดการมีร่างกาย และจิตใจที่แข็งแรง หมวดการมีครอบครัวที่อบอุ่น หมวดการมีชุมชนเข้มแข็ง หมวดการมีสิ่งแวดล้อมที่ดี หมวดการมีอิสรภาพ หมวดการมีความภาคภูมิใจ และหมวดการเข้าถึงธรรมชาติด้วยการอยู่ร่วมกัน และผลการวิจัยของโครงการนี้ได้ยืนยันกรอบความคิดเรื่องความสุขของมนุษย์ เป็นความรู้สึก และการให้คุณค่าของแต่ละปัจเจกเชิงอัตวิสัย (subjective and value laden) มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ซึ่งไม่มีมาตรฐานสากล แต่ขึ้นกับรากฐานด้านประสบการณ์ และวัฒนธรรมของสังคมนั้น การพยายามสร้างตัวชี้วัดที่มุ่งหวังให้ใช้ประโยชน์ หรือประยุกต์ใช้กับคนทุกกลุ่มที่มีวิถีชีวิตที่แตกต่างอาจไม่ก่อให้เกิดประโยชน์มากนัก แต่การสร้างกระบวนการคิด และปฏิบัติ เพื่อบรรลุความสุขระยะยาว จึงเป็นสิ่งที่สำคัญมากที่สุด

สรินทร์ เกรย์, ปังปอนด์ รักอำนวยกิจ และศิริพันธ์ กิตติสุขสถิตย์ (2549) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความสุขบนความพอเพียง: ความมั่นคงในบั้นปลายชีวิต มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อระดับความสุขของผู้สูงอายุ ทั้งปัจจัยภายนอก หรือสภาวะแวดล้อม และปัจจัยภายในทางด้านจิตใจของแต่ละบุคคล วิธีการศึกษา ใช้ข้อมูลจากโครงการวิจัยบูรณาการเพื่อแก้ปัญหาความยากจนอย่างมีส่วนร่วมในภาคตะวันตก: การพัฒนาตัวชี้วัดความสุข ในจังหวัดชัยนาท พ.ศ. 2548 ซึ่งเป็นการสำรวจโดยมีการเลือกตัวอย่างแบบ Stratified two stage sampling โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้สูงอายุ 55-80 ปี จำนวน 986 คน วิเคราะห์โดยใช้เทคนิควิธีวิเคราะห์แบบถดถอยเชิงซ้อน (Multiple regression analysis) ผลการศึกษาพบว่า ความสุขเป็นสิ่งที่วัดได้ในเชิงปริมาณ และระดับของความสุขขึ้นอยู่กับปัจจัยภายนอก และปัจจัยภายใน นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้สูงอายุมีมุมมอง หรือทัศนคติในทางบวกต่อชีวิตในอนาคตในทุกอายุ ดังเห็นได้จากค่าเฉลี่ยความสุขในอนาคตที่สูงกว่าค่าเฉลี่ยความสุขในปัจจุบัน และมีความมั่นใจมาก ร้อยละ 38 ต่อความรู้สึคดีดังกล่าว ปัจจัยทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาหนี้สิน เป็นปัจจัยที่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่ตอบว่า มีความสำคัญเป็นลำดับแรกต่อระดับความสุข ความยากจนทำให้เกิดความทุกข์ การวัดความยากจนทำได้หลายแบบ เช่น การวัดจากรายได้ หรือการมีหนี้สิน แต่ที่ตรงกับใจชาวบ้านมากที่สุดคือ ความยากจนเชิงเปรียบเทียบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสังคมที่มีความเหลื่อมล้ำต่ำสูงอย่างชัดเจน ในงานวิจัยชิ้นนี้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ผู้สูงอายุที่ตอบว่าไม่ยากจนเมื่อเปรียบเทียบกับเพื่อนบ้านถึงแม้จะมีฐานะเท่าเทียมกับเพื่อนบ้าน มีความสุขมากที่สุด และจากข้อมูลการสำรวจเดียวกันนี้พบว่าเกือบทุกคนตอบว่าที่มีความรู้สึกเช่นนั้นเพราะมีความพอเพียง และสมถะ ความรู้สึกพอเพียง เป็นปัจจัยภายในจิตใจ ที่ไม่จำเป็นต้องพึ่งพาผู้อื่น หรือนโยบายใดๆ จากภาครัฐ

นิศานาด ถิ่นทะเล (2550) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การวัดระดับความสุขของประชาชน: กรณีศึกษาเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะขวาน้อย อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา วัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษา และวัดระดับความสุขของประชาชนในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะขวาน้อย 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้อง และส่งผลต่อความสุขของประชาชน 3) เพื่อใช้ประกอบเป็นแนวทางการพัฒนาในการสร้างความสุขให้แก่ประชาชนขององค์การบริหารส่วนตำบลเกาะขวาน้อย วิธีการศึกษา ใช้ข้อมูลจากการออกแบบสอบถามประชาชน โดยกลุ่มตัวอย่างได้แก่ ประชาชนที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป และเป็นผู้ที่อาศัยในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลเกาะขวาน้อย อย่างน้อย 1 ปี การกำหนดตัวอย่างใช้สูตรของ Taro Yamane จึงได้จำนวนตัวอย่าง 346 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรม SPSS for Window สถิติพื้นฐานที่ใช้ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาพบว่า ระดับความสุขของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลเกาะขวาน้อย อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา อยู่ในระดับมากที่สุด 1 ด้าน คือ ด้านชีวิตครอบครัว อยู่ในระดับมาก 3 ด้าน คือ ด้านการมีรายได้ และการกระจายรายได้ ด้านการมีงานทำอย่างทั่วถึง และด้านสุขภาพอนามัย อยู่ในระดับปานกลาง 4 ด้าน คือ ด้านการมีสาธารณูปโภค ด้านความรู้ และการศึกษา ด้านสภาพแวดล้อม และด้านการบริหารจัดการที่ดีทั้งภาครัฐ และเอกชน เมื่อเฉลี่ยในภาพรวม แล้วระดับความสุขของประชาชนอยู่ในระดับปานกลาง

พิริยะ ผลพิรุพห์ และปึงปอนด์ รักอำนวยกิจ (2550) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความสุขกายสบายใจของคนเมือง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมต่อความสุขทางใจ และความสุขทางกายเปรียบเทียบระหว่างคนที่อาศัยอยู่ในเมือง และคนที่อาศัยอยู่ในชนบท วิธีการศึกษา ใช้ข้อมูลจากดัชนีชี้วัดความสุขจากงานวิจัยเรื่อง การพัฒนาและทดสอบดัชนีชี้วัดสุขภาพจิตคนไทยฉบับใหม่ ที่จัดทำโดยอภิชัย มงคล และคณะ (2546) ซึ่งมีจุดเด่นของข้อมูล โดยเป็นการศึกษาจากตัวแทนประชากรทุกภาคในประเทศไทย โดยมีการสุ่มตัวอย่างแบบ Multi-stage Sampling จากประชากรที่มีอายุ 15-60 ปีที่อยู่อาศัยทั้งในเขตเมืองและเขตชนบท จาก 5 ภาค โดยแบ่งกลุ่มจังหวัดออกเป็นกลุ่มจังหวัดที่ร่ำรวย มีรายได้ปานกลาง และยากจน ผลของการสุ่มตัวอย่าง ครอบคลุมตัวอย่างที่อยู่ใน 15 จังหวัด ใน 5 ภาค ภาคละ 480 คน รวม 2400 ตัวอย่าง และมีการเก็บข้อมูลได้จริง 2,402 คน วิเคราะห์โดยใช้เทคนิควิธี วิเคราะห์สมการถดถอยเชิงซ้อน โดยใช้ 2 แบบจำลอง คือ Linear Probability และ Probit Model สำหรับการวิเคราะห์ตัวแปร การเจ็บป่วยในระหว่าง 1 เดือนก่อนการสัมภาษณ์ ความรู้สึกพึงพอใจในชีวิต และ ความรู้สึกสบายใจ เพื่อใช้เปรียบเทียบและยืนยันผลลัพธ์ที่ได้ในขณะที่การวิเคราะห์ระดับความสุขใช้จะใช้การวิเคราะห์จากแบบจำลอง Linear Ordinary Least Square เนื่องจากตัวแปรตามอยู่ในรูปแบบของ

ตัวแปรต่อเนื่อง (Continuous) ผลการศึกษาพบว่า รายได้ไม่มีผลกระทบต่อความสุขของคนไทย อย่างมีนัยสำคัญไม่ว่าจะเป็นคนเมือง หรือคนชนบท และพบว่า ความเป็นเมืองส่งผลกระทบต่อ ความรู้สึกสบายใจต่อผู้ที่อยู่อาศัยในเชิงลบ แต่ไม่มีผลต่อโอกาสในการเจ็บป่วย ดังนั้น จึงสามารถสรุปได้ว่า คนเมืองมีความสบายกายเท่ากับคนชนบท แต่มีความสบายใจน้อยกว่า ในขณะที่ในด้านของระดับความสุขโดยรวมพบว่า คนเมืองมีระดับความสุขใกล้เคียงกับคนชนบท

สาธิตี เทพสุวรรณ (2550) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ดัชนีความอยู่ดีมีสุขมวลรวมของคนไทย มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) ศึกษาองค์ประกอบ และตัวชี้วัดที่เหมาะสมสำหรับการหาดัชนีความอยู่ดีมีสุขมวลรวมในเชิงภาวะวิสัย 2) การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างเพศ อายุ และกลุ่มเกษตรกร และกลุ่มที่ไม่ใช่เกษตรกร 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความอยู่ดีมีสุขเชิงอัตวิสัย (Subjective Well-being) และเชิงภาวะวิสัย (Objective Well-being) วิธีการศึกษา ใช้ข้อมูลจากโครงการ วิจัยบูรณาการเชิงพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างมีส่วนร่วมในภูมิภาคตะวันตก: การพัฒนาตัวชี้วัดความอยู่ดีมีสุข พ.ศ. 2548 ในจังหวัดชัยนาท ของสถาบันวิจัยประชากร และสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้ที่มีอายุ 20 ปีขึ้นไป ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 1,838 คน ในการประเมินระดับความอยู่ดีมีสุขของประชาชน มีวิธีการวัดอยู่ 2 ประเภท คือ ความอยู่ดีมีสุขเชิงอัตวิสัย และความอยู่ดีมีสุขเชิงภาวะวิสัย ซึ่งองค์ประกอบที่นำมาใช้ในการวัดความอยู่ดีมีสุขเชิงภาวะวิสัยมีทั้งหมด 6 ด้าน คือ 1) ด้านเศรษฐกิจ 2) ด้านสภาพแวดล้อมในสังคม 3) ด้านครอบครัว 4) ด้านสุขภาพอนามัย 5) ด้านวัฒนธรรม และความเชื่อ 6) ด้านการศึกษา สำหรับการหาความสัมพันธ์ระหว่างความอยู่ดีมีสุขในเชิงอัตวิสัย และภาวะวิสัยจะใช้วิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation Coefficient) มีค่าระหว่าง -1 ถึง 1 คะแนน ผลการศึกษาพบว่า ดัชนีความอยู่ดีมีสุขมวลรวมของผู้ชายสูงกว่าผู้หญิง กลุ่มอายุ 20 – 39 ปี สูงกว่ากลุ่มอายุอื่นๆ และกลุ่มที่มีอาชีพเกษตรกรสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ใช่เกษตรกร ทางด้านความสัมพันธ์ระหว่างความอยู่ดีมีสุขแต่ละประเภท พบว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญ และการสร้างดัชนีความอยู่ดีมีสุขโดยการให้ค่าตัวถ่วงน้ำหนักต่างกันจะมีผลทำให้ดัชนีความอยู่ดีมีสุขมวลรวมสูงขึ้นกว่าการถ่วงน้ำหนักเท่ากัน ทั้งนี้เป็นเพราะการถ่วงน้ำหนักดังกล่าว เป็นการถ่วงน้ำหนักจากการให้ประชาชนลำดับความสำคัญของเหตุผลที่ก่อให้เกิดความสุขด้วยตนเอง ดังนั้นการกำหนดนโยบายเพิ่มความสุขของประชาชนควรคำนึงถึงความเห็นของประชาชนเป็นหลัก

แอนนา ลำราญ (2550) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การวัดระดับความสุขของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลกมลา อำเภอกะทู้ จังหวัดภูเก็ต วัดดูประสงค์ 3 ประการ คือ 1) สสำรวจระดับความสุขของประชาชนในตำบลกมลา 2) เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาตำบลกมลาให้สอดคล้องกันกับปัญหา และความต้องการของประชาชน 3) เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงแผนพัฒนาตำบลให้ประชาชนได้มีความสุขอย่างแท้จริง วิธีการศึกษา ใช้ข้อมูลจากการออกแบบสอบถามประชาชน โดยกลุ่มตัวอย่างได้แก่ ประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลกมลา 370 คน ในพื้นที่ 6 หมู่บ้าน ของตำบลกมลา อำเภอกะทู้ จังหวัดภูเก็ต วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรม SPSS for Window สถิติพื้นฐานที่ใช้ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาพบว่า ระดับความสุขของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลกมลา ด้านการมีสุขภาวะอยู่ในระดับมาก ด้านการเศรษฐกิจเป็นธรรม และเข้มแข็งอยู่ในระดับมาก ด้านครอบครัวอบอุ่นอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านชุมชนเข้มแข็งอยู่ในระดับมาก ด้านสภาพแวดล้อมมีนิเวศสมดุลอยู่ในระดับมาก และด้านสังคมมีประชาธิปไตย มีธรรมาภิบาลอยู่ในระดับมาก โดยรวมแล้วระดับความสุขของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลกมลาอยู่ในระดับมาก ดังนั้นในการพัฒนาตำบลควรให้ความสำคัญกับนโยบายสาธารณะที่เน้นคุณภาพชีวิตของชุมชนให้ตรงกับสภาพปัญหา และความต้องการของประชาชนให้มีความสุขอย่างแท้จริง เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาอย่างยั่งยืนตลอดไป

ปราณี ทินกร (2551) ได้ทำการศึกษาเรื่อง เศรษฐศาสตร์ว่าด้วยความทุกข์ มีวัดดูประสงค์เพื่อทบทวนการวิเคราะห์วิจัยของนักวิชาการ โดยเฉพาะนักเศรษฐศาสตร์เกี่ยวกับความสุข และนำมุมมองของพุทธศาสนาเรื่องความสุข และความทุกข์มาวิเคราะห์ว่านโยบายเศรษฐกิจมหภาค โดยเฉพาะด้านการเจริญเติบโต และการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจควรจะเป็นเช่นใด วิธีการศึกษา ใช้ข้อมูลแนวโน้มของความทุกข์ทางเศรษฐกิจระดับมหภาคที่สำคัญคือ ปัญหาความยากจน อัตราเงินเฟ้อ และอัตราการว่างงาน จากข้อมูลของประเทศไทยระหว่างปี พ.ศ. 2526-2550 วิเคราะห์โดยนำอัตราว่างงาน และอัตราเงินเฟ้อมารวมกัน และเรียกว่า ดัชนีความทุกข์ (Misery Index) ผลการศึกษาพบว่า การเติบโตทางเศรษฐกิจมีส่วนลดปัญหาความยากจน ส่วนดัชนีความทุกข์นั้นขึ้นลงตามภาวะเศรษฐกิจ นอกจากนี้ ได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับการดำเนินนโยบายการเงินโดยใช้กรอบเป้าหมายเงินเฟ้อ (Inflation Targeting) และเห็นว่าความมุ่งลดอัตราเงินเฟ้อโดยไม่พิจารณาสาเหตุที่เกิดเงินเฟ้อ อาจสร้างความทุกข์ที่รุนแรงกว่าจากการว่างงาน เนื่องจากผลประมาณการข้อมูลของประเทศไทยในช่วง 25 ปีที่ผ่านมาแสดงว่ามีการแลกเปลี่ยน (Trade-off) ระหว่าง

อัตราเงินเฟ้อ และอัตราการว่างงาน ตามเส้น Phillips curve และระบบสวัสดิการของประเทศไทย ยังไม่เพียงพอที่จะช่วยลดความทุกข์จากการว่างงานได้ดังเช่น ในประเทศที่พัฒนาแล้ว

พิริยะ ผลพิรุพห์ และป้งปอนด์ รักอำนวนยกิจ (2551) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ความสุขจากทุนทางสังคม: กรณีศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดกาญจนบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงการสร้างทุนทางสังคมในประเภทต่างๆ จะส่งผลต่อกระทบต่อความสุขของคนในสังคมไทยหรือไม่อย่างไร วิธีการศึกษา ใช้ข้อมูลจากการสำรวจของโครงการ วิจัยบูรณาการเชิงพื้นที่เพื่อแก้ปัญหาความยากจนอย่างมีส่วนร่วม ในภูมิภาคตะวันตก - การพัฒนาตัวชี้วัดความสุขอยู่ดีมีสุข จังหวัดกาญจนบุรี พ.ศ. 2548 ดำเนินการโดยสถาบันวิจัยประชากร และสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้ที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป จำนวน 2,864 คน จาก 81 หมู่บ้าน วิเคราะห์โดยใช้เทคนิควิธีวิเคราะห์สถิติถดถอยเชิงซ้อน (Multiple Regression Analysis) ในการนำตัวแปรต่างๆ ไปใช้ในการคาดประมาณผลกระทบของตัวแปรอิสระต่อการมีความสุข และระดับความสุข ตัวแปรสถานะภาพชุมชน ระดับความสุขของบุคคลอื่นในครัวเรือนเดียวกัน และระดับความสุขของบุคคลอื่นในชุมชนเดียวกัน ใช้เป็นตัวแปรต่อเนื่อง ส่วนตัวแปรอิสระอื่นๆ เป็นตัวแปรหุ่น โดยการคาดประมาณผลกระทบของตัวแปรอิสระต่อการมีความสุข ที่เป็นตัวแปรหุ่นใช้การวิเคราะห์สถิติถดถอยเชิงซ้อนแบบ Probit (Marginal Effects) และ การคาดประมาณผลกระทบของตัวแปรอิสระต่อระดับความสุขที่เป็นตัวแปรต่อเนื่องใช้การวิเคราะห์สถิติถดถอยเชิงซ้อนแบบ Ordinary Least Square (OLS) ผลการศึกษาพบว่า ทุนทางสังคมในระดับต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นระดับบุคคล (Individual), ระดับครอบครัว (Family), และระดับชุมชน (Commodity) ส่งผลต่อความสุขอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ยังพบว่า ความสุขของบุคคลอื่นๆ ในครอบครัวส่งผลเชิงบวกต่อความสุขของบุคคลนั้นๆ ด้วยเช่นกัน โดยถ้าคนในครอบครัวมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีความรักใคร่ซึ่งกัน และกัน ก็จะส่งผลทำให้ครอบครัวนั้นมีความสุขมากขึ้นด้วย งานศึกษาชิ้นนี้ยังได้นำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายที่สำคัญ สำหรับภาครัฐในการสร้างทุนทางสังคม ได้อย่างเหมาะสม

เริงชัย ต้นสุชาติ (2551) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ดัชนีวัดความสุข และความอยู่ดีมีสุขของประชากรอำเภอสันทราย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงความสุข และความอยู่ดีมีสุขในระดับบุคคลจากการประเมินด้วยตนเองเทียบกับนิยามของความสุขของชุมชน และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระดับความสุขที่ตัวอย่างประเมินกับตัวแปรทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม วิธีการศึกษา ใช้ข้อมูลจากการสุ่มตัวอย่างจากประชากรอำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 400 ตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญหรือเลือกตัวอย่างตามความสะดวก วิเคราะห์โดยใช้เทคนิควิธีการทางเศรษฐมิติ

ที่ใช้ในการประมาณแบบจำลองที่ตัวแปรตามเป็นตัวแปรเชิงคุณภาพ และเรียงลำดับในการศึกษานี้ ใช้คือ แบบจำลองโพรบิตแบบเรียงลำดับ (Ordered probit model) ผลการศึกษาพบว่า เพศหญิงมีความสุขโดยเฉลี่ยมากกว่าเพศชาย สถานภาพสมรสมีความสุขมากกว่าสถานภาพโสด และหย่าร้างหรือม่าย และจากแบบจำลองโพรบิตแบบเรียงลำดับ แสดงให้เห็นว่าตัวแปรเชิงปริมาณทางเศรษฐศาสตร์ อันได้แก่ รายได้ และการออม มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความสุข นอกจากนี้บทความนี้ยังแสดงให้เห็นว่าตัวแปรที่ไม่ใช่เศรษฐศาสตร์เช่นความอบอุ่นภายในครอบครัว สุขภาพกาย และสุขภาพจิต และปัญหาสังคมมีผลต่อความสุข

เริงชัย ตันสุชาติ และธรรณชนก คำแก้ว (2551) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ดัชนีวัดความสุข และความอยู่ดีมีสุขของสมาชิกชุมชนในมูลนิธิโครงการหลวง มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงดัชนีชี้วัดความสุข และความอยู่ดีมีสุขในระดับบุคคล ประเมินความสุข และความอยู่ดีมีสุขในระดับบุคคล จากดัชนีชี้วัด และจากการประเมินด้วยตนเอง และวิเคราะห์ปัจจัยที่กำหนดความสุขและความอยู่ดีมีสุขของสมาชิกชุมชนในมูลนิธิโครงการหลวง วิธีการศึกษา ใช้ข้อมูลจากการสุ่มตัวอย่างสมาชิกโครงการหลวงจากศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ป๋นหลวง และทุ่งหลวง จำนวน 469 ตัวอย่าง วิเคราะห์โดยใช้เทคนิควิธีการทางเศรษฐมิติ เนื่องจากลักษณะคำตอบเกี่ยวกับการประเมินความสุขของตัวอย่างมี 5 ทางเลือก และอยู่ในลักษณะเรียงลำดับจากน้อยไปหามาก ดังนั้นการศึกษาค้นคว้าหาความสัมพันธ์จึงใช้แบบจำลองทางเศรษฐมิติ คือ แบบจำลองโพรบิตแบบเรียงลำดับ (Ordered probit model) จากนั้น คำนวณหาผลกระทบหน่วยท้ายสุด (Marginal effect) ผลการศึกษาพบว่า ดัชนีความสุข และความอยู่ดีมีสุขประกอบไปด้วย 6 หมวดคือ เศรษฐกิจ ครอบครัว สุขภาพ สังคม และวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และสวัสดิการสังคม และธรรมภิบาล โดยพบว่ากลุ่มตัวอย่างให้น้ำหนักดัชนีชี้วัดหมวดเศรษฐกิจมากที่สุด แต่เมื่อพิจารณาความแตกต่างทางด้านชนเผ่าพบว่า ชนเผ่ากะเหรี่ยงและม้งจะให้ความสำคัญกับครอบครัวมากที่สุด ซึ่งแตกต่างจากชนเผ่ามูเซอ และลีซอที่ให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจมากที่สุด โดยความสุขเฉลี่ยที่ได้จากตัวชี้วัด และการประเมินด้วยตนเองอยู่ในระดับปานกลาง นอกจากนี้ จากการวิเคราะห์ปัจจัยที่กำหนดความสุขในแต่ละระดับด้วยแบบจำลองโพรบิตแบบเรียงลำดับพบว่า ดัชนีหมวดครอบครัว สังคม และวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมมีนัยสำคัญทางสถิติ